

"

"Østergaard" i Lindum.

Malet af *Johannes Grennes* 1916.

Læs om Gården der forsvandt side 6 - 7

Medlemsblad nr. 2, 19. årgang - juli 2012

Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening

Ledelse efter generalforsamlingen 7. marts 2012.

Navn, tlf., adr., mail:	Funktion:
Birthe Dalgaard 98 54 41 71 Skibdalvej 1, 8830 Tjele bdg@nghf.dk	Formand
Jørgen Dalager 86 69 90 96 Vråvej 24, 8830 Tjele nederskov@dalager.com	Redaktør – Tjele på tværs
Knud Østergaard 86 65 20 79 Vibevej 8, 8830 Tjele knud-vibevej@orumnet.dk	Kasserer
Irma Therkildsen 86 65 41 65 Hovedgaden 41, 8830 Tjele irma.therkildsen@live.dk	Sekretær
Jytte Bjørn 86 69 01 12 Catrinevej 15, 8830 Tjele jyttebjorn@dlgmail.dk	Medlem
Karsten Sørensen 86653164 Vestergade 8 8830 Tjele karsten@orumnet.dk	Medlem
Nette Hunsballe 86652065 Egelundsparken 22 8830 Tjele nette.hunsballe@hotmail.com	Medlem
Turi Thomsen	Suppleant
Annalise Christensen	Suppleant
Svend Haakon Jensen	Revisor
Børge Kronborg	Revisor
Jan Dalsgaard Johannesen	Revisor-suppleant

Tjeleegnens Lokalhistoriske Arkiv

Tjelevej 8 - Ørum - 8830 Tjele

tlf.. 87 25 02 82

e-mail: info@tjelearkivet.dk

www.tjelearkivet.dk

Åbent hver mandag kl. 14 – 17.
(Ferielukket i juli måned)

Nyt fra bestyrelsen

Sommer 2012

Velkommen til de nye bestyrelsesmedlemmer Nette Hunsballe og Karsten Sørensen og mange tak for konstruktivt samarbejde og givende bidrag til bestyrelsesarbejdet gennem en årrække til Hans Engberg og Henning Simonsen, der begge valgte at trække sig tilbage ved generalforsamlingen her i marts 2012.

Bestyrelsen har på et møde d. 12. april konstitueret sig som følger: Birthe Dalsgaard, formand, Jørgen Dalager, redaktør af ”Tjele på Tværs”, Knud Østergaard, kasserer, Irma Therkildsen referent, Jytte Bjørn, Nette Hunsballe og Karsten Sørensen, bestyrelsesmedlemmer.

D. 2. maj forestod lokalhistorisk forening et vellykket og spændende arrangement. Vi besøgte det arbejdende museum, Bruunshåb gamle Papfabrik, der har haft stor historisk betydning for Viborg-området. På fabrikken produceres pap af genbrugspapir på maskiner fra 50'erne. Da fabrikken er et museum, har man bevaret 100 år gamle maskiner, ligesom på fabrikken er en udstilling, der viser fabrikkens historie. Bruun-familien, der oprindeligt startede og drev fabrikken i generationer er her i fokus. Fabrikken startede som klædefabrik, men blev senere omdannet til papfabrik.

Lokaliseringen af fabrikken er langt fra tilfældig. Oprindeligt var man afhængig af vandet. Dels havde fabrikken i starten en vandmølle som drivkraft, dels foregik transport af gods og varer ad vandvejen.

Rundvisningen fandt sted, mens der blev arbejdet på fabrikken. Så besøget blev også anskuelsesundervisning i pap-produktion. Der deltog ca. 30 i besøget.

Birthe Dalsgaard

Kommende aktiviteter

Kirkevandringen fortsætter.

Onsdag den 15. august kl 19.00
mødes vi ved Vejrum Kirke,

og når vi har set og hørt om kirken her,
kører vi til Viskum Kirke.

Tidligere skoleleder, Søren Nielsen vil ved begge kirker fortælle om kirken og sognets historie. Ulla Hornsholt, som er sognepræst for kirkerne og Ørum Kirke, vil kort orientere om kirkeliv i de små sogne i dag. Kaffen medbringer man selv, og vejret bestemmer om den nydes ude eller inde.

Sagnet om kæmpen på Knebbelhede

"Vejrum kirkes opførelse i hine tider vakte stor forargelse hos en kæmpe, der boede på Knebbelhede ved Mammen. Og en dag tog han en kæmpe stenblok og slyngede den mod Vejrum kirke for at knuse den. Stenen nåede dog ikke kirken, men faldt ned i Ravnhule syd for åen. Den su-sede hen over hovederne på de piger, der vaskede tøj i Korreborg bæk og gjorde dem så forskrækkede, at de tabte deres linned i bækken."

Kom den 15. august og hør, hvordan stenen, eller dele af den, alligevel kom til Vejrum kirke.

Der er skrevet et digt om kæmpens kamp mod kirken.

Her får I kun nogle få vers, men hele digtet kan læses på Arkivets hjemmeside.

Forfatteren til digtet, lærer Niels Andersen, der var lærer i Aalum 1826-52, fik en vis tilknytning til Vejrumbro, idet en af hans døtre, Laura, blev gift med kro- og købmand Jens Hesselbjerg Sørensen i Vejrumbro.

Kæmpestenen

Os sagnet beretter at fordem i Nord der færdedes kæmper fuldmange så stærke som bjørnen, der skoven beboer og tykke og brede og lange.

Men dengang da lyset fra Østen oprandt og kasted` en stråle mod Norden, de Kæmper med-samt deres idræt forsvandt, ja næstendels sporløs af jorden.

Da gudshuse rejstes så vide om land og korset blev'plantet heroppe, det hued` heel ilde, jeg siger forsand, de vantro hedningekroppe.

De rasede mod det med frygtelig harm, og prøvede kræfter og vælde, men ej deres vrede og vældige arm formåede korset at fælde.

På den tid, der vandred` en dag udi vår i Himmestrupskoven en kæmpe. Vred var han, og alt, hvad hans lune modstår, må friste hel megen ulempe.

Han mored` sig med sin gevaldige krop langs egenes stamme at strække og prøve, om over den granklædte top hans hoved og blik kunne række.

De træer, som kommer den kæmpe for fod, alt som han i skoven fremtrængte, dem rykte som småpinde op han med rod og langt over skoven henslængte.

Læs videre her www.tjelearkivet.dk - under "Vejrum"

Lykkens smedje?

Onsdag den 31. oktober kl. 19.00
Tjelecentret i Ørum.

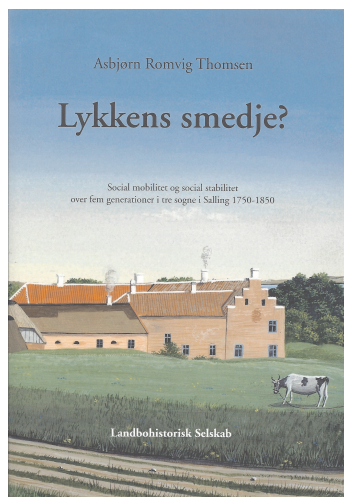
Foredrag om social mobilitet landbosamfundet 1750-1850.

Arkivar, ph.d. Asbjørn Thomsen fortæller i sit foredrag om de faktorer, der spillede en rolle for den sociale udvikling i perioden. Udgangspunktet er tre sogne i Salling nord for Skive, men det kunne såmænd lige så godt have været sogne i vores område.

Hvad var afgørende for, hvordan livet ville forme sig for et spædbarn, der blev født ind i en bondefamilie i 1700- eller 1800-tallet? Ville den lille få et godt liv med mad på bordet og høj social status, eller ville det blive et liv på sultegrænsen i samfundets nederste lag?

Foredraget vil handle om individuelle skæbner i tre Salling-sogne fra midten af 1700-tallet til midten af 1800-tallet og om, hvordan befolkningen i sognene individuelt eller i grupper håndterede de muligheder, de havde. Centralt står derfor også den overordnede sociale udvikling i perioden, der var præget af befolkningstilvækst og landboreformer - to faktorer, der ændrede landbobefolkningens livsbetingelser radikalt.

Hør, hvordan de to fæstebondesønner Niels Jensen Aagaard og Jeppe Espersen Skov endte i hver deres ende af det sociale spektrum.

skrevet af ph.d.
Asbjørn Romvig
Thomsen
arkivar ved
Landsarkivet for
Nørrejylland i
Viborg

Generalforsamling 2013

Skulle du være blandt dem, der gerne vil have styr på kalenderen langt frem i tiden, så lav et notat:

Tirsdag den 26. feb. 2013, kl. 19.00,
holder vi generalforsamling i Lindum
Kulturhus.

Efter generalforsamlingen vil vi høre om?
(Nej, så langt er vi ikke - vi har jo travlt med fortiden)

HISTORISK SAMFUND for VIBORGENEN

De lokalhistoriske foreninger i storkommunen vil naturligt overlappende hinanden.

I en artikel i Tjele på Langs 2008 kan man læse om Peiter fra Vrå, og vil man høre om ham, så er der adgang for alle her:

Klip fra programfolder

TORSDAG, 20. SEPTEMBER 2012, KL. 19.30.
"RØDDINGHUS", RØDDING KULTUR- OG
FRITIDSCENTER, MELDGÅRDSVEJ 26,
RØDDING, 8830 TJELE.

"En bonde, hans egn og hans tid." foredrag af tidligere skoleinspektør Jørgen Dalager. Vrå.

Med udgangspunkt i Peiterens dagbøger, regnskaber og øvrige optegnelser fra 1889 til 1951 tegner Jørgen Dalager et billede af udviklingen og tiden i det lille Pederstrup Sogn i første halvdel af det 20. århundrede. Peiteren, som egentlig hed Jens Christian Nielsen, var en opvakt bonde fra stedet Vrå, nær syd for Pederstrup, stærkt samfundsen-gageret - og en særting. Han var blandt andet medlem af Historisk Samfund fra begyndelsen i 1928. Hans dagbøger beretter bl.a. om fiskeri og "færgesfart" på Rødsø, arbejdet som brobisse, med mergling, i det lokale sogneråd, "stoftønde" og studekørsel. Han var nok den sidste på egnen, som kørte med stude.

Efter Jørgen Dalagers billedforedrag vil Erik Overgaard fra Vrå vise og fortælle om formidling af lokalhistorisk stof Arr, i samarbejde med "Røddinghus", Rødding Kultur- og Fritidscenter, Rødding. I forbindelse med arrangementet vil der blive serveret kaffe.

Gården, der forsvandt

Af Birthe Dalsgaard

Her i foråret 2012 blev en af de gamle bøndergårde i Lindum revet ned. Det drejer sig om Østergaard, der var placeret på matrikel nr. 6 i østre ende af Lindum Landsby.

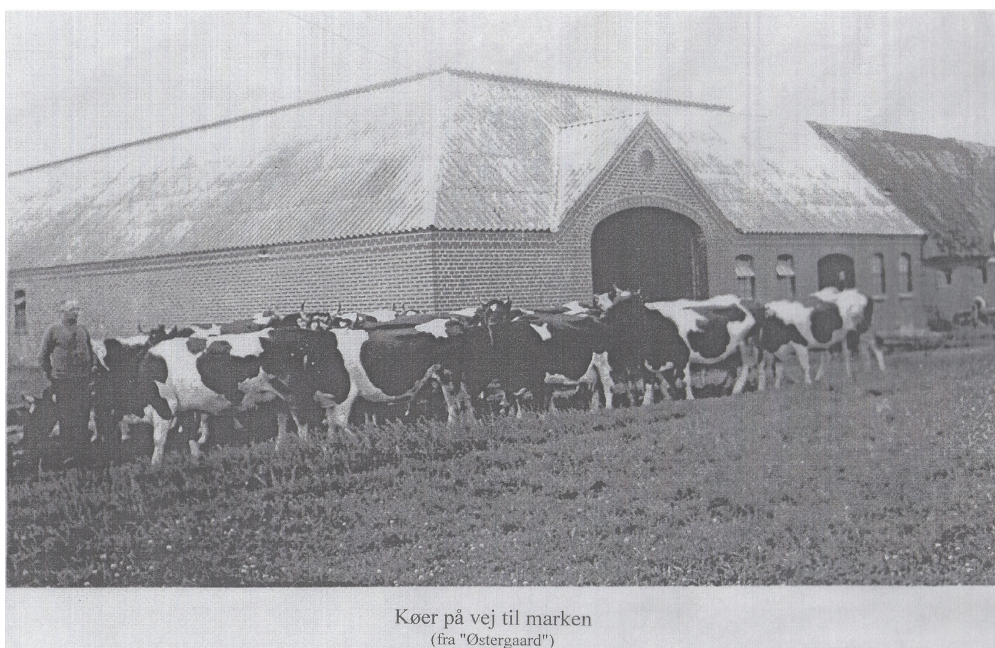

Østergaard med tilhørende bindingsværkshus – malet i 1916 af den norske maler Johannes Grennes

Der var i Lindum 9 ud af 16 gårde, der efter udskiftningen i 1793 forblev beliggende i eller ved udkanten af Lindum – således også Østergaard. Gårdene var blevet tildelt jord, så udskiftningen blev stjerneformet, hvilket

man tydeligt får en fornemmelse af, hvis man går en tur ud af markvejen Birkelundsvej, der fører forbi det sted, hvor Østergaard lå. Gården var under fæsteperioden - ligesom øvrige gårde i Lindum - ejet af Tjele Gods. Lindum-gårdene blev relativt sent frikøbt – mellem 1855 og 1923. Østergaard blev således selveje i 1868. Den fik tillagt 70 tdr. land jord. Det var tidligere en ret almindelig størrelse for en dansk gård og fuldt tilstrækkeligt til et folkehold og et godt udkomme. Bindingsværkshuset, som på maleriet ovenfor ses ved siden af Østergaard, tilhørte gården og var tidligere bolig for en familie med arbejde på gården.

De følgende to billeder er begge fra 20'erne. Det første viser den nye stald med en del af dyreholdet – og det er formodentlig den daværende ejer Niels Østergaard Møller, der ses på billedet.

Køer på vej til marken
(fra "Østergaard")

Billede her er af familien – samlet ved et veldækket kaffebord. Det er husmoderen Kathrine Østergaard Møller, der sidder ved bordenden og husbonden Niels, der sidder nederst tv. Børnene er Henry og Rosa, der sammen kom til at eje gården efter forældrene, der døde i henholdsvis 1953 og 1955.

Østergaards udvikling og nedlæggelse viser hen til centrale træk i landbrugets historie i Danmark. I landbruget skete der store forandringer i perioden fra 1960'erne og frem. Den periode er karakteriseret ved, at landbruget blev mekaniseret, ved at folkeholdet forsvandt, og ved en stadigt pågående sammenlægning af gårde med henblik på at effektivisere landbruget. Landarbejderboligen på Østergaard kom til at stå tom fra 60'erne og frem, og Henry og Rosa købte i 1985 40 tdr. fra nabogården – Bondehøjgaard - og lagde denne til Østergaard. Midt i 1990'erne – Henry var død i 1988 – solgte Rosa Østergaard til Asger Bach til samdrift med hans gård i Bigum. På det tidspunkt havde bygningerne på Østergaard allerede stået tomme i nogle år.

De to billeder stammer fra henholdsvis april og juli 2012. Det første er af Østergaard under nedrivelsen. Det andet af kornmarken, der i skrivende stund bølger sig på stedet.

Tidligere er en række huse forsvundet fra Lindum-området, og der er også gårde, hvor kun stuehuset har fået lov at stå. Men Østergård er den første gård, der helt nedrives. Med gårdens forsvinden ændrer landskabet omkring Lindum sig. Der, hvor gården lå, breder kornmarken sig nu ud. Da bygninger på tidligere gårde, der ofte har ekstratilbyggede stalde, lader mv., er svære at holde og hurtigt bliver forældede, kan man forvente, at flere gårde også i fremtiden enten mister tilbygninger eller helt forsvinder med nye ændringer i kulturlandskabet til følge.

Kilder: Informanter Knud og Alice Kjær – tidligere ejere af Bondehøjgaard. Materiale samlet af lokalhistorisk gruppe, Lindum.

Frysehuse på landet

Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening er ved at lokalisere og registrere frysehuse-
ne i den gamle Tjele Kommune. I forbin-
delse med lokalisering har der været en
del henvendelser, som har bidraget til at få
lokaliseret frysehusenes placering samt
oplysninger og fortællinger af forskellig
art. Vi håber mange andre vil bidrage med
hvad de måtte besidde af viden omkring
frysehusene. Registrering af de indsam-
lede data, vil blive tilgængeligt via
Arkivets hjemmeside senere på året.

Frysehustiden tog sin begyndelse i sidste
halvdel af 1940-erne og varede ved helt
op i 1990-erne. De fleste havde dog en
relativ kort periode og blev typisk nedlagt
omkring 1970, da køleskabe og siden
dybfrysere var blevet en fast bestanddel i
enhver husholdning. En del af frysehusene
findes stadigvæk og har fundet anvendelse
til forskellige andre formål.

***I Løvel varmer man i dag kødet i stedet for at
fryse det.
Om det forlænger holdbarheden, tager vi ikke
stilling til her.***

Mange frysehuse er dog blevet fjernet for at give plads til andre formål og enkelte står som henfaldne monumenter over en svunden tid.

Årup Frysehus

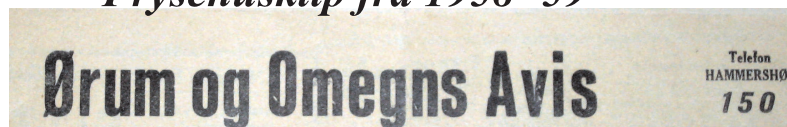
Frysehusstiden tager primært udgangspunkt i den tekniske udvikling som gjor-

de, at det var en økonomisk overkommelig opgave, for selv et mindre lokalområde, at opføre og drive et frysehus.

Af andre positive forhold kan nævnes fødevarestandarden, som fik et væsentlig løft ved at man kunne fryse en lang række af fødevarer, frem for henkogning, saltning, rygning, syltning og andre metoder for opbevaring af fødevarer. Disse forhold har været medvirkende til en øget folkesundhed og derudover en væsentlig lettelse af dagligdagens arbejdsopgaver. Endvidere skal man ikke være blind for det forhold, at en Frysehusforening samt mange andre foreninger var medvirkende til at danne sammenhold, fællesskab og nærvær, ting som man måske nok kan savne i en moderne fortravlet tid.

Karsten Sørensen

Frysehusklip fra 1958 -59

Frysehus i Pederstrup i 15 år.

Klip fra protokol

Pederstrup d. 29. 1. 1952

Der afholdes i Pederstrup Skole et orienterende møde med henblik paa at faa oprettet et andels. Fryseværk i Pederstrup.

Der var mødt ialt 10 interesserede. Desuden var tilstede Sigvald Lund Sæmraida samt Hovedforhandler for Førmæl "Evercold" København, og Representant Karmussen Viborg.

Di gav følgende Tilbud:

Et nyt Hus, hvori indbygges 12 Bøxl a 170 Liter, til en Pris af 1200 Kr. pr. B. og med særskilt Lynfryser.

Søren Andersen tilbød at skænke en Byggegrund til Huset.

De tilstedeværende ender om at modtage Tilbuddet, og søge Udgifterne dækket delv ved kontant Indskud og Delv ved Laan.

Etablering 1952

12 boxe a' 170 l. 14.400 kr.
Hus og lynfryser inkluderet i prisen.
Grunden skænket

Pederstrup d. 4. 2. 52.

Bestyrelsen var i Andelsbanken i Viborg for at søge opdraget af Laan, der opstaa-der af Laan paa 7000 Kr. Laanet afdrages paa 5 aar, og forrentes med 5 1/2 %.

Laanen afdrages med 700 Kr. hvert halvt aar, første Gang d. 1 Oktober 52.

Der er tegnet 2 nye Medlemmer saa der nu er ialt 12 Medlemmer:

Carl Nielsen B. Conrad Hansen
Sigvald Lund

Lån i Andelsbanken i Viborg

7.000 kr i 5 år til 5 1/2 %

Nedlæggelse 1967

Installatør Jo Okumsen betaler for installationer og andet 500 kr.

Grunden blev skænket, så den gives tilbage og ejeren, Søren Andersen, som skal sørge for nedbrydning m.v. men får dog 1% af ejendomsskylden på 6.000 kr. - altså 60 kr.

d. 28. jan. 1967.

Medlemmerne af 3/5 Pederstrup Frysehus forsamlet hos Harald Pedersen for at tage stilling til endelig salg og overdragelse af huset og inventar.

Installatør Jo Okumsen, Høvel, overdrager den elektriske installation med tilbehør samt alt andet inventar overlager.

Ejdr. Søren Andersen huset og grunden Kobersummen er aftalt til 500 kr for installation og inventar.

Huset og grund overdrages til Søren Andersen, med at han selv betaler udgiften ved fjernelse af huset samt alle udgifter ved nedlæggelse og overdragelse, dog således at 3/5 som sin part alt i alt yder 1 (en) % af ejendomsskylden, som er 6000 kr. = 60 kr.

B. Conrad Hansen Søren Trach
Kjeld Skjellerup Arne Lund
Carl Nielsen Poul Bryngis
Harald Pedersen Søren Sørensen
Søren Andersen Erik Nygaard
Sigvald Lund

Fundet på Løvel Bibliotek

For nylig dukkede degnens regnskabsbog for Højtidsoffer og Accidenser op på Løvel Bibliotek. Første side dækker indtægterne for 1902.

Aarets Højtidsoffer og Accidenser.

Aar 1902	Højtidsoffer				Accidenser				
	Maaaned	Dag	Jul	Paaske	Pinsø	Bryllup	Daab	Jordfærd	Andre Indtægter*
Febr.									1 10
"						2 40			2 30
Marts		27				2 20			1 40
"		28				2 10			
"		31				2 25			
Maj		4				2 15			
"		11							0 85
"		18				1 85			
Juni		1							0 85
"		15				1 80			
Septbr.		9				3 90			
Oktober		8							1 50
"		15				2 75			
Novbr.		1				3 75			
Decbr.		28				2 50			1 00
Oktober		26				2 20			
"		29				1 95			
Novbr.		4				4 00			
						50 70	27 10		6 50

*) Navnlige i Anledning af Konfirmation og Barselskoners Kirkegang.

Højtidsofferet var, som det måske kan læses, blevet afløst af et fast beløb på 72 kr. årligt. Ind til 1899 skulle alle konfirmerede ved de tre højtider ofre et vist beløb "efter Stilling og Evne og Egnens Skik og Brug" Det er indlysende, at degnen var glad for, at

han var fri for at inddrive Højtidsoffer, når man ikke fik betalt. "Accidenser" var en betaling for de kirkelige handlinger, og "brugerbetalingen" var som ved "Højtidsofferet" tilpasset folks formåen. Prisen for de 11 barnedåb (der var nok ikke storke ved vejen i Løvel) varierer fra 1,80 - 3,50 kr. og bryllup fra 4,00 - 32,75 kr. Det er usikkert hvad "andre indtægter" i kolonnen til højre dækker, men skikken med "Kirkegangskoner" (Konen, der havde født, skulle ved første kirkegang igennem en vis ceremoni, som også medførte et offer.) var stadig gældende i Løvel i 1902. Som det kan ses i klip fra kirkebogen blev Sigurds mor

Sigurds Mor
Nygård Konsten

"indledt" den
27. marts
Pris : 1,40 kr.

Moderen indlods
27de Marts

I 1912 var der 12 bryllupper (262,57 kr) og 11 barnebåb (33,30 kr.) 2 døde (7 kr.) I alt 303,87 kr. til degnen.

Aarets Højtidsoffer og Accidenser.

Aar 1912	Højtidsoffer				Accidenser				
	Maaaned	Dag	Jul	Paaske	Pinsø	Bryllup	Daab	Jordfærd	Andre Indtægter*
Januar		8							3 00
Febr.		13				22 00			
Marts		5				7 00			
"		3					2 00		
April		2				29 60			
"		19				16 95			
"		21					5 00		
"		26				38 65			
"		28					1 35		
Maj		12					3 00		
"		16					3 20		
"		20				5 00			
Juni		25				29 15			
Juli		2				36 80			
Juni		30					3 30		
Juli		28					1 75		
Augst		18					2 30		
Septbr.		1					3 30		
						262 57	33 30		7 00

*) Navnlige i Anledning af Konfirmation og Barselskoners Kirkegang.

Tjeleegnens Lokalhistoriske Arkiv

Årsmøde

Tjeleegnens Lokalhistoriske Arkiv afholdt den 29. maj årsmøde. I beretningen nævnte Svend Haakon, at arkivet i 2011 havde 44 åbningsdage med i alt 251 gæster. Der ud over havde vi besøg af de ældste elever fra SFO samt et hold fra FDF. Bestyrelsen for Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening samt redaktionen af "Tjele på langs" har i årets løb lånt lokalerne 15 gange.

Børge Kronborg er nu færdig med at overføre registreringerne fra Arki-bas 3 til Arkibas 4. Fremtidens udsigter er, at når Arkibas 5 kommer på bane, vil det være muligt for den enkelte fra egen computer at se, hvad de enkelte arkiver har registreret.

Arkivets hjemmeside bliver besøgt flittigt, men det var ønskeligt, at endnu flere artikler og billeder kom med på siden. Forhåbentlig vil en eller flere frivillige kunne hjælpe hermed.

Gerda Breum Andersen, der i en del år har været arkivets formand, ønskede på dette årsmøde at trække sig tilbage. I stedet blev Knud Østergaard, Ørum valgt til posten. Vi på arkivet siger Gerda tak for samarbejdet og ønsker samtidig Knud velkommen i jobbet.

På mødet blev det nævnt, at kirkegårdslederen for Ørum, Viskum og Vejrum kirkegårde affotograferer de gravsteder, der bliver sløjfet. Fotografierne bliver afleveret på arkivet, hvor vi stiller dem til rådighed for publikum. Det er en ordening vi er meget glade for, og vi håber, det vil være muligt at få lignende ordninger gennemført med de øvrige sogne i vort store område.

Børge Kronborg Svend Haakon Jensen

Arkivet søger

frivillige hjælpere.

På Tjeleegnens Lokalhistoriske Arkiv er vi meget interesserede i at få etableret en gruppe af frivillige medarbejdere, som har lyst til - og vil være interesserede i at hjælpe med andre afgrænsede opgaver. På arkivet har vi erkendt, at der er mange opgaver, som trænger sig på, men som det er meget vanskeligt at finde tid til at løse.

Af mulige opgaver kan nævnes:

- Udarbejde oversigt over arkivets bøger og hæfter.
- Udarbejde stikordsregister til arkivets samling af avisudklip.
- Renskrive tekster til arkivets hjemmeside.
- Fotograferer områdets mange mindestene.
- Omorganisere arkivets mange billedmapper.
- Lave oversigt over arkivets ældste aviser.

Denne liste er langt fra udtømmende, og eventuelle medhjælpere kan i udstrakt grad selv være med til at definere opgaverne.

Arbejdet kan evt. udføres i arkivets åbningstid om mandagen eller arbejdet kan laves som "hjemmearbejde". En månedlig "arbejdsaften" kan eventuelt også komme på tale.

Interesserede bedes kontakte arkivet i løbet af efteråret for at aftale de nærmere detaljer omkring arbejdet.